

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВІСНИК

ЖИТОМИРСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Випуск 51

Науковий журнал,
заснований у серпні 1998 року
(виходить шість разів на рік)

Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
Житомир
2010

Видається за рішенням вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 10 від 23.04.2010 року).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ;

Головний редактор: доктор філософських наук, професор П. Ю. Саух
Відповідальний редактор: доктор педагогічних наук, професор О. А. Дубасенюк
Відповідальний секретар: Н. П. Щербакова

Члени редколегії:

доктор біологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України І. А. Акімов, доктор педагогічних наук, доцент О. Є. Антонова, доктор біологічних наук, професор О. М. Арсан, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор Р. Ф. Ахметов,
доктор психологічних наук, професор, академік АПН України І. Д. Бех,
доктор філологічних наук, професор П. В. Білоус,
доктор педагогічних наук, професор Г. П. Васянович,
доктор філософських наук, професор А. А. Герасимчук,
доктор біологічних наук, старший науковий співробітник І. В. Довгаль,
доктор біологічних наук, старший науковий співробітник ІІ. Д. Клоченко,
доктор біологічних наук, професор М. Ф. Ковтун,
доктор філософських наук, професор А. М. Колодний,
доктор філософських наук, професор А. Є. Конверський,
доктор філологічних наук, професор М. П. Кочерган,
доктор філологічних наук, професор А. Е. Левицький,
доктор педагогічних наук, професор М. В. Левківський,
доктор фізико-математичних наук, професор Б. М. Ляшенко,
доктор біологічних наук, професор С. В. Межжерін,
доктор філологічних наук, професор В. М. Мойсієнко,
доктор біологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України В. І. Монченко,
доктор філософських наук, професор В. І. Муляр,
доктор педагогічних наук, професор В. В. Обозний,
доктор філологічних наук, професор Л. Ф. Омельченко,
доктор фізико-математичних наук, професор С. І. Покутній,
доктор філософських наук, доцент О. П. Поліщук,
доктор педагогічних наук, професор Л. П. Пуховська,
доктор сільськогосподарських наук В. М. Сабодаш,
кандидат філологічних наук, доцент А. В. Сингаївська,
доктор біологічних наук, професор А. П. Стадніченко,
доктор педагогічних наук, професор С. Я. Харченко,
доктор філологічних наук, професор О. С. Чирков,
доктор історичних наук, професор О. М. Швидак,
доктор філософських наук, професор С. П. Щерба,
доктор біологічних наук, професор В. І. Щербак,
доктор філософських наук, професор В. І. Ярошовець.

Свідоцтво Державного комітету телебачення і радіомовлення України **КВ № 9276** від 21.10.2004 р.

Наукове періодичне видання

ВІСНИК ЖИТОМИРСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Випуск 51, 2010 р.

Макетування: Зарицька О. Л.

Коректор: Салій Т. А.

Підписано до друку 13.04.2010 р. Формат 60х90/8. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Друк різнографічний. Ум. друк. арк. 30. Обл.-вид. арк 26,5. Тираж 300. Замовлення 92.

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка

ЖТ№ 10 від 07.12.04 р.

Україна, 10008, м. Житомир, вул. В. Бердичівська, 40. тел. 37-40-42, 37-35-10

ISSN 2076-6173

© Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2010

ЗМІСТ

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ	3
С. Н. Денисенко. <i>Концепт мовної картини світу і сучасні дослідження фразеології</i>	3
О. Д. Огуй. <i>Позначення синього кольору в середньовісній німецькій мові</i>	7
Л. Ф. Омельченко, О. О. Жихарєва. <i>Прагматичні характеристики англійських телескопізмів</i>	12
С. О. Швачко. <i>Семантичні девіації у числівниковій родині</i>	17
Т. В. Бобкова. <i>Структура семантичного поля поняття Quantity</i>	21
Г. В. Вальчук, Л. А. Кухар. <i>Семантико-стилістичні функції композит</i>	26
В. В. Євченко. <i>Семантико-функціональні й комунікативно-дискурсивні трансформації лексичних одиниць</i>	30
О. В. Ємець. <i>Стилістичні засоби створення парадоксу в гумористичних текстах</i>	35
Н. Г. Єсипенко. <i>Культурний концепт Freedom у мовній картині світу англійців</i>	39
Т. В. Іваніна. <i>Про перекладність димінутивних власних назв</i>	44
Т. П. Ковальова, О. В. Загацька. <i>Гендерні характеристики німецьких шлюбних оголошень</i>	48
І. В. Кузнєцова, Г. В. Кузнєцова. <i>Заголовок-натяк та його види (концептуальний та комунікативно-функціональний аспекти)</i>	53
О. Ю. Моїсєснко. <i>Особливості концептуалізації RITES OF PASSAGE в англійській картині світу народів Східної Африки</i>	57
О. О. Нагорна. <i>Комунікативно-прагматичний принцип перекладу фразеологізмів з британським етнокультурним семантичним компонентом</i>	62
Л. Ф. Присяжнюк. <i>Поетика змінених станів свідомості: лінгвопсихологічний аспект</i>	65
А. В. Сингаївська, О. М. Мосейчук. <i>Когнітивні механізми формування семантики однослівних ідіом</i>	69
Н. А. Середа. <i>Лексико-словотвірні варіанти афіксальних похідних зі значенням якості</i>	74
Л. О. Штакіна, О. І. Молібог. <i>Вербалізація лекційного дискурсу в гендерному аспекті</i>	77
О. Б. Януш. <i>Дискурс у системі політичної лінгвістики</i>	81
Н. С. Алфьорова. <i>Образотворча функція питальних речень в американських поетичних творах ХХ століття</i>	85
Л. А. Гаращук. <i>Основні фонетичні та акцентуальні особливості канадського варіанта англійської мови на сучасному етапі</i>	88
Л. Б. Гречина, Г. О. Хант. <i>До питання про особливості перекладу науково-технічних матеріалів</i>	92
Ю. Б. Давидюк. <i>Сучасний стан проблеми визначення та перекладу абсолютних конструкцій у науковій літературі</i>	96
О. Д. Данилович. <i>Статистичні характеристики семантичної сполучуваності прикметників з іменниками в науковому стилі</i>	100
В. А. Діброва. <i>Категорія заперечення в діловій англійській та українській мовах</i>	105
Д. Е. Дмитрошкін. <i>Соціально детермінований композит у сучасній англійській мові</i>	109
Н. П. Ізотова. <i>Репрезентація кластерного концепту ШЛЯХ ДО СЛАВИ крізь призму взаємодії його складників (на матеріалі англійської біографічної прози ХХ століття)</i>	113
Ю. А. Купчишина. <i>Лінгвістичний стилістичний прийом очуднення і проблема його передачі у перекладі</i>	118
М. С. Левіщенко. <i>Лінгвокультурна конвенціоналізованість вікторіанського дискурсу</i>	121
О. М. Мартинова. <i>Особливості моделювання комунікативної ситуації засобами англійської прози</i>	125

І. Ю. Набокова. <i>Репрезентація політичної активності перших леді в американському газетному дискурсі</i>	128
О. О. Нагачевська. <i>Адаптація готичної традиції у творчості Джойс Керол Оутс</i>	133
І. А. Редька. <i>Сенсорна тривимірність словесно-поетичної синестезії</i>	138
Д. Ю. Усков. <i>Стилістичні особливості реалізації фонових сем та їхнє урахування в перекладі</i>	143
Н. В. Школяр. <i>Зв'язок художнього часу та простору в оповіданні Є. Ярошинської "Гість"</i>	148
Ю. Й. Бабчук. <i>Гендерні особливості реалізації вигуків в емоційній спонтанній комутації (на матеріалі художніх англійських фільмів)</i>	152
Г. М. Бичек. <i>Топоніму віртуальному просторі в серії романів Ерін Хантер "Воїни": структурно-семантичні особливості</i>	158
Л. Є. Білін. <i>Грамадикалізація та функціонування засобів вираження категорії означеності - неозначеності в балто-слов'янських та германських мовах</i>	162
Н. В. Власік. <i>Семантичний ритм та його акцентно-складова динаміка</i>	167
А. В. Голікова. <i>Наголос в англійській та японській мовах</i>	171
Л. М. Дембовська. <i>Полікомпонентні композит-комплекси: стилістика і прагматика</i>	175
Н. А. Ерреро Бікус. <i>Ритмічна група як невід'ємна частина складоподілу англійського мовлення</i>	180
О. І. Єгорова. <i>Різномірні маркери позначення невизначено-кількісної акційності (на матеріалі англійських дієслів)</i>	185
Т. М. Килимник. <i>Дискурсивні маркери <i>ih, it, you, know, like, oh ma well</i> як засоби подолання комунікативних збоїв</i>	190
О. О. Кобяков. <i>Глибинні витоки мовчання</i>	194
Т. М. Курушкіна. <i>Ознакова зона англійських назв страв</i>	198
Д. В. Лозовий. <i>Метамоделі бізнесового дискурсу</i>	201
Ю. В. Миненко. <i>Емблематичний та панегіричний струмені української геральдичної поезії</i>	206
Ю. С. Наконечна. <i>Концептуалізація негативних емоцій в американському віршованому дискурсі для дітей</i>	210
Н. В. Романюга. <i>Символ хреста як об'єкт перекладацької інтерпретації в новелах Василя Стефаника</i>	215
Л. Є. Сорокіна. <i>Гендерні студії: здобутки та перспективи досліджень</i>	220
К. П. Суржикова. <i>Архаїчні та історичні мовні елементи у творі Г. Грасса "Бляшаний барабан": функції застосування</i>	224
Г. І. Щасна. <i>Дискурсивні стратегії переможця</i>	228
НАУКОВЕ ЖИТТЯ	232
<i>Польська мемуаристика Правобережжя доби романтизму. Новий ракурс бачення</i>	232

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

ПОЛЬСЬКА МЕМУАРИСТИКА ПРАВОБЕРЕЖЖЯ ДОБИ РОМАНТИЗМУ. НОВИЙ РАКУРС БАЧЕННЯ

Володимир Єршов. Польська мемуаристична література Правобережної України доби романтизму: Монографія. – Житомир: Полісся, 2009. – 454 с.

Понад тридцять років плідної праці на ниві досліджень польськомовної літератури зробили ім'я Володимира Єршова добре відомим на теренах українських полоністичних студій. Рецензована монографія "Польська мемуаристична література Правобережної України доби романтизму", яка щойно увійшла у науковий обіг, є логічним продовженням попередньої книги житомирянина "Польська література Волині доби романтизму: генологія мемуаристичності" (Житомир: Полісся, 2008), яка вже отримала схвальні відгуки фахівців¹.

Перший розділ "Формування Правобережжя як лімінального літературного простору доби романтизму: мемуаристичний концепт культурного пограниччя" присвячена аналізу літературного регіону в умовах антиномного існування. Автора не лякають складні питання, що пов'язані з "боротьбою" за спадщину літератури українсько-польського пограниччя та її місця в польській і українській національних літературах. Дослідник заперечує її мовне "відособлення" від української літератури й переконливо вписує у контекст загальноукраїнської літературної таксономії.

Важливим концептом монографії є також виокремлення та формування канону польськомовних авторів української правобережної мемуаристики доби романтизму, ядро якої складають мемуари А. Анджейовського, Т. Бобровського, Е. М. Галлі, М. Грабовського, А. Грози, Т. Т. Єжа, А. Словіцького, Г. Жевуського, Є. Івановського, Ф. Карпінського, Ю. Коженювського, Вл. Міцкевича, Г. Олізара, Н. Олізара, Т. Олізаровського, С. Осташевського, Т. Падалиці, А. Пшездзєцького, Г. Пузиніної, К. Ружицького, З. Щ. Фелінського, Є. Фелінської, А. Хжонцевського, М. Чайковського. Периферія канону представлена мемуаристикою просвітництва (С. Букар, Ю. У. Немцевич, Я. Д. Охоцький, Ю. Охоцький, А. Є. Чарториский) та періодом затухання романтизму, впливами позитивізму та реалізму (П. Аскеназі, М. Дубецький, Ю. Дунін-Карвіцький, Ф. Равіта-Гавронський). У каноні науковцем представлено також кілька суміжних параканонів, які утворюють мемуари, написані непольською мовою – французів О. де Бальзака та Д. де ла Фліза, німців В. Куна та К. Д. фон Роммеля, росіян Є. Комаровського, В. Короленка, М. Мамаєва, російськомовних українців Б. Галушка, Г. О. Осовського, А. Рафальського. Взаємодія тріади "канон – периферія – параканон", на думку автора, зумовлює дифузю текстів, жанрів, наративу, поетики, проблематики та відкриває можливості для взаємодії всіх сегментів канону.

Мемуаристику Правобережжя як літературний жанр репрезентують: мемуари та спогади (домашні, військові, політичні, сімейні, сибірські); щоденники (власне щоденник, щоденник подорожі, записки); подорожі (орієнтальна, примусова, рідним краєм, наукова, митця по Європі, пілігримка) та ін. Жанрова таксономія правобережної мемуаристики за соціальною диференціацією представлена практично всіма прошарками населення: шляхетська (Г. Жевуський, А. Є. Чарториский), дрібно шляхетська (А. Гроза, С. Осташевський), клерикальна (Т. Добшевич, І. Холоневський), військова (К. Ружицький, Ю. Дверницький) мемуаристика. За цеховою приналежністю В. Єршов виділяє письменницькі (Ю. І. Крашевський), палестранські (Я. Д. Охоцький), кременецькі (А. Словіковський), декабристські (И. Руліковський) мемуари. За просторовим критерієм дослідник

¹ Білоус П. Польськомовна мемуаристика Волині у дослідженнях Володимира Єршова / П. Білоус // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Вип. 45. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 231-233.

Даниленко В. Польська література Волині в епоху романтизму / В. Даниленко // Слово і час. – 2009. – №7(583). – С. 99-103.

Лісовський А. М. Енциклопедія духовної історії Волині / А. Лісовський // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – № 18. – Житомир, 2009. – С. 209-212.

поділяє мемуаристику на кременецьку, житомирську, волинську, кам'янець-подільську, київську. Як синтетичний продукт мемуаризації часопростору виокремлюється група конволютних мемуарів (Є. Івановський, Ю. І Крашевський).

У наступному розділі "Проблематика польської правобережної мемуаристики доби романтизму як складова літературознавчого контекстуалізму" вчений висвітлює генезис мемуаристики з точки зору формування циклів, періодів та угруповань правобережного красного письменництва. До історичних циклів автор відносить твори, пов'язані з війною 1812 р., повстанням декабристів 1825 р., рухом Ш. Конарського, інсурецією 1831р., а також подіями 1863 р. Еволюцію правобережної мемуаристичної проблематики доби романтизму в діячності умовно поділено на два періоди: кременецько-межиріцький (кінець XVIII ст. – 1830 рр.) та житомирський (1840 – 1860-ті рр.), у синхронії в ньому автор виділяє мемуаристику шляхетських резиденцій та еміграції. В роботі проаналізовано також угруповання, які відображають специфіку правобережної мемуаристичної проблематики: червневий з'їзд правобережного письменства в чуднівському маєтку Г. Жевуського (1841); волинсько-литовська котрея (М. Грабовський, І. Головинський, Г. Жевуський); Житомирське Товариство видання польських книг за зниженими цінами (К. Качковський та А. Гроза) та Велику еміграцію (А. Є. Чарториский, Н. Олізар, М. Чайковський).

У контексті просторового дискурсу правобережного тексту автор аналізує особливості відтворення рустикального простору, який демонструє поступ від фортеці, як замкнутої моделі просвітництва, до відкритої романтичної резиденції. Результатом аналізу опрацьованих літературних джерел є доведення того, що рустикальний простір у мемуаристичній літературі українсько-польського пограниччя є уособленням "малої Батьківщини", де на прикладах локалізованих просторів відображено функціональність рустикального простору, його усталеність, звичність, комфортність і спокій на відміну від екстремальної експресивності урбаністичного, який, за думкою вченого, має два рівні організації: автентичний простір (Кременець, Межиріччя, Корецьке, Овруч, Житомир) та контамінаційний (Бердичів, Київ, Кам'янець-Подільський). У поєднанні рустикальний та урбаністичний простори являють собою органічний неподільний мегатекст із своїм репертуаром персонажів, локусів і сталих міфологем, що представляють мемуаристику Правобережжя як оригінальне віддзеркалення хронотопу.

Останній розділ монографії "Комунікативні та поетичні особливості мемуаристичних текстів Правобережної України доби романтизму" присвячений візіям Правобережжя "з-за Бугу" західними та "з-за Дніпра" східними сусідами. Перші сліди за С. Трембєцьким та А. Міцкевичем сприймали Правобережжя як метафізичний простір "молоком і медом спливаючий", "маточник" польського романтизму, як писав Ю. І. Крашевський та Ю. Уейський, а другі, наслідуючи російське бачення М. І. Мамаєва або Є. Ф. Комаровського, як небезпечний. Ці погляди подаються через висвітлення бінарних опозицій типу "свій - чужий", які з'явилися під час повстання 1831 р. Крім цього в добу романтизму окреслилась диспозиція "свій – інший свій" між поляками Правобережжя й Царства Польського, що спровокувало появу тенденції до гуртування правобережців,

Важливим розділом монографії є аналіз поетичних особливостей мемуаристичного факту, що має різнохарактерну природу. Мета системного викладення фактів мемуаристом полягала в прагненні переходу від суб'єктивного їх трактування до об'єктивізації через надання їм типологічного характеру. Досить поширеним явищем правобережної мемуаристики було "одностороннє" використання фактів, що приводило до закріплення в мемуаристичних текстах багатьох стереотипних концептів, серед яких: "минулий час – кращий за сучасний", "польський шляхтич і український селянин – друзі" та ін. Тому особливістю аналізу мемуаристичних фактів визнається обов'язкове відтворення протилежної підсистеми, на основі чого стає можливим об'єктивне наближення до аксіологічних пріоритетів епохи.

Саме в цьому контексті актуальним є висвітлення категорії художньої правдоподібності, яку можна вважати найвищою та абсолютною аксіологічною домінантою правобережної мемуаристики. У монографії про правдоподібність мемуаристичного тексту говориться як про рухливу категорію, яка не має абсолютного характеру, є вибірковою, частковою і завжди недовомленою, сюжетно незавершеною, спрямованою в часову перспективу. В кожному конкретному тексті правдоподібність виявляється різною мірою.

Монографія В. Єршова концептуальна, ґрунтовна й затребувана часом, вводить у науковий обіг маловідомий матеріал, який сьогодні в силу певних об'єктивних причин є для багатьох дослідників, на жаль, важкодоступним. Підсумовуючи, зазначу, що робота є вагомим внеском не тільки в українську полоністику, але й у теоретичне осмислення поетики та проблематики мемуаристичного жанру.

Наталія Миколаївна Поплавська,

доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри журналістики
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.